

Vapaa-ajan asunnot sijaitsevat tavallisesti suhteellisen syrjäisillä paikoilla, mikä korostaa palvelujen saavutettavuuden haastetta mökkiläisten kannalta. Mökkiläisten siteet paikkakuntaan ovat myös usein vakituisia asukkaita löyhemmät, minkä vuoksi tiedon saaminen palveluista on heille vaikeampaa kuin niille, jotka tuntevat paikallisen palveluntarjonnan. Hallinnolliset kunnat ovat alueellisesti laajentumassa, mikä helpottaa julkisten palvelujen saavutettavuuden osalta niiden vapaa-ajanasukkaiden tilannetta, joiden vakituinen asuinkunta ja mökkikunta tulevat kuntaliitosten yhteydessä samaksi. Se, kuinka mökkiläinen kokee olevansa osa mökkipaikkakunnan sosiaalista yhteisöä, ei kuitenkaan hallinnollisten uudistusten myötä välttämättä muutu.

Mökkiläisten keskimäärin hyvä asema sekä liikkumis- että maksukyvyyn suhteen taas helpottaa palvelujen saavutettavuutta. Ylivoimaisesti suurin osa heistä liikkuu mökille omalla autollaan. Vakituksen asuinpaikkakunnan tai mökkimatkan varrella olevat palvelut ovat tämän takia vapaa-ajan asukkaalle kilpailevia vaihtoehtoja, mikäli palvelua ei mökkipaikkakunnalta ole helposti saatavilla. Tällöin maaseudun aluetalous ei vapaa-ajan asukkaiden palvelukysynnästä hyödy. Kilpailutilanne toimii tosin myös toisin päin; jos maaseutuolosuhteissa palveluihin pääsee jonottamatta, suosii tämä palvelujen hankkimista sieltä.

Vapaa-ajan asukkaat hankkivat Kesämökkibarometrin (Nieminen 2010) mukaan päivittäistavarat sekä muut tavarat ja palvelut monesta eri paikasta, eli kotikunnasta, mökkimatkan varrelta, mökkikunnan kaupasta tai suoramyyntipaikasta. Viikonloppumatkalla tai vastaavan pituisella mökkireissulla päivittäistavaroita hankki kotikunnan kaupasta ennen matkaa noin 66 prosenttia Kesämökkibarometrin vastaajista, mökkimatkan varrelta noin 40 prosenttia, mökkikunnan kaupasta noin 60 prosenttia ja suoramyyntipaikasta 13 prosenttia ulkokuntalaisista mökkiläisistä.

On huomattava, että vapaa-ajan asukkaat eivät ole homogeeninen ryhmä saavutettavuuden suhteen. Merkittävää on esimerkiksi se, onko heillä jonkinlaisia siteitä mökkipaikkakunnalle ennen vapaa-ajan asunnon hankkimista. Kaipuun kotiseudulle on todettu olevan yksi mökkeilyn motiiveista (Pitkänen & Kokki 2005). Taulukossa 2 on kuvattu niitä saavutettavuuteen vaikuttavia tekijöitä, jotka erottavat eri vapaa-ajan asukasryhmiä vakituisista asukkaista. Erot fyysisissä, psyyk-

kisissä ja taloudellisissa sekä palvelutarjontaan liittyvissä tekijöissä on rajattu tästä taulukosta pois.

Vapaa-ajan asukkaiden näkökulmasta palvelujen saavutettavuus kattaa sekä mökillä oleskelun että mökkimatkan. Mökkimatkan aikana käytetään monesti huolto- ja liikenne-asemien palveluja ja etenkin kesäaikaan tuoreet elintarvikkeet hankitaan matkan varrelta tai mökkikunnan taajaman kaupoista. Mökillä oltaessa mökkipaikkakunnan paikallispalvelujen saavutettavuus on tärkeää, mutta yhtäläillä tärkeitä ovat liikkuvat ja mökille tulevat palvelut. Mökille tulevia palveluja ovat esimerkiksi palo- ja pelastustoimen palvelut ja nuohouspalvelut. Kun mökkiä käytetään ympärivuotisesti, merkityksellisiä palveluja ovat mökin huolto- ja kunnostustöihin kytkeytyvät palvelut, esimerkiksi aurauspalvelut ja mökkitalkkareiden tarjoamat palvelut.

Mökkeilijät käyttävät koko tieverkkoa moottoriteistä aina yksityisteihin saakka. Palvelujen fyysisen saavutettavuuden edellytyksenä on teiden hyvä kunnossapito, ei pelkästään kesäisin vaan yhä enemmän ympärivuotisesti (talvikelit, rospuutoaika). Huono tienpito voi olla ajoittain konkreettinen este vapaa-ajan asumiselle.

Kyselytutkimusten valossa mökkeilyn suosio kasvaa ja kodin ja mökin välinen edestakainen matkustaminen säilyy jatkossa osana suomalaista mökkeilykulttuuria. Suurten ikäluokkien eläköitymisen myötä kehitys kulkee kohti kasvavaa osa-aikaista vapaa-ajan asumista, mutta mökille muuttamista harkitsee vain pieni osa vapaa-ajan asukkaista. Väestörekisterikeskuksen tietojen mukaan noin 11 000 mökillä asuttiin vuonna 2008 vakituisesti ja viimeisen viiden vuoden aikana noin 2 000 asukasta on muuttanut mökille vakituisesti asumaan (Nieminen 2010). Kesämökkibarometrissä tiedusteltiin ulkokuntalaisilta mökkiläisiltä, onko heillä aikomus muuttaa kesämökin *sijaintikuntaan* asumaan seuraavan kolmen vuoden aikana. Lähes 10 prosenttia ulkokuntalaisista mökkiläisistä piti asuinkunnan vaihtoa mahdollisena (Nieminen 2010). Toisessa kyselytutkimuksessa tiedusteltiin muuttoa *mökille*. Tulosten mukaan pääkaupunkiseudulla asuvista ja Järvi-Suomessa mökkeilevistä vapaa-ajan asukkaista reilut 3 prosenttia oli halukas muuttamaan mökille mutta vain alle prosentti oli tehnyt muuttopäätöksen. Sen sijaan noin 35 prosenttia arvioi mökin käytön lisääntyvän lähivuosina. Vaikka mökkeily eläkeiässä lisääntyykin, vapaa-ajan asukkaat haluavat säilyttää vakituisen asunnon kaupungissa (Pitkänen & Kokki 2005, 30–32).

Taulukko 2. Vapaa-ajan asukkaalle tyypillisiä palvelujen saavutettavuuteen vaikuttavia tekijöitä.

Saavutettavuustekijä	Helpottaa palvelujen saavutettavuutta	Vaikeuttaa palvelujen saavutettavuutta
Identiteetti ja juuret	- Juuret ovat mökkipaikkakunnalla. - Kontakteja on vakituisiin asukkaisiin.	- Tulee mökkipaikkakunnalle ”ulkopuolisena”. - Ei ole tekemisissä vakituisen asukkaiden kanssa.
Kuntalaisuus	- Vakituinen ja vapaa-ajan asunto ovat samassa kunnassa.	- Vakituinen ja vapaa-ajan asunto ovat eri kunnissa.
Sijainnit	- Vakituksen asunnon sijainti lähellä mökkiä antaa valintamahdollisuuksia. - Mökin sijainti lähellä palvelukeskittymiä. - Mökkimatkan varrella on tarvittavia palveluja.	- Vakituksen asunnon sijainti kaukana mökistä ohjaa käyttämään mökkipaikkakunnan palveluja. - Mökin sijainti kaukana palvelukeskittymistä. - Mökkimatkan varrella ei ole tarvittavia palveluja.